

Hazát kaptak, népsorsot vállaltak

interjú dr. Száva Tibor Sándorral

Valóban így volt és ma is így van. Az üldözött, ma is üldözés alatt álló s élő örmények a magyar nép sorsát vállalták rezzenéstelenül, panasz nélkül. A Fogolyánok, Gajzágók, Szávák, Patrubányok s annyi más család, nemzetség magyarrá, székelymagyarrá vált, jó részük ma is őrzi katolikus vallását. Ismeretlen viszonyulásokat és ismeretlen megaláztatásokat ismerhetünk meg dr. Száva Tibor Sándor könyveiből. (...)

– Ismerhetiünk olyan író, néprajzost, orvost, akinek második hivatása volt az írás. Hiszen a hivatást nem lehet egy-egy diplomához kötni. Hogyan kezdte a „mellékállást”?

– Kisgyerekként a könyv szerelmese voltam, és mindent elolvastam, ami a kezembe került. Azonban a tényleges írásra egyetemista koromban került sor, amikor az anyagi gondok miatt kényszerültem beállni.

– Tudom: Brassóban a Brassói Lapok elődjéhez, az Új Idők egyik rovatához, amelynek témája a „magyar műszaki nyelv” megtartása volt.

– Az egyetemi ösztöndíj mellett semmilyen jövedelemem nem volt, de özvegy édesanyám is csak 40 lejt kapott a kollektívtól. Így hát ő is rászorult a támogatásra. Így kezdtem írogatni az újságnak, ahonnan kapogattam 80 vagy 100 lejt a beadott írásokért. Az egyetemistákat ilyen tekintetben Madaras Lázár támogatta igen önzetlenül. A későbbiekben valóban a foglalkozásom és a műszaki írásaim mellett a családkutatási írások töltötték ki életem egy jó részét. Már gyermekként sokat olvastam, aztán egyre többet hallottam az apai ághoz kötődő örményekről, de róluk, főként a székelyföldi örményekről könyvekből keveset lehetett megtudni. Közben a gondviselés akaratából nálam egyre

Száva Tibor Sándor. A ma Bécsben élő gépészmérnök, műszaki szakíró, helytörténész Csíkszeredában született

gyűltek és gyűltek a székelyföldi magyar örményekre vonatkozó értékes dokumentumok, és rájöttem, hogy ezek írásos közlés nélkül elvesznének a népközösség számára. Lelkiismereti kérdésnek tartottam kiadásukat. Sajnos, a szocializmus éveiben Erdélyben erre nem is lehetett gondolni, így csak 1995-ben sikerült kiadnom az első ilyen tárgyú könyvem. A későbbi köteteim forrásanyagát sok éven keresztül gyűjtöttem szerencsével és nagy kitartással, miután már hazalátogathattam Bécsből. Könyveim dokumentáltságát a semmiből kellett előbányászni, mert például Csíkszépvíz esetében sosem készült hivatalos összeírás vagy demográfiai felmérés a családokról. Itt a vezérlő elv az volt,

hogy hagyjunk valami értelmes dolgot az utánunk következő nemzedékre, és eltűnésünk után ne mondhassák, hogy na, ez is hiába élt.

Feltáratlan múlt

– *Örménységi kutatásaiban milyen területeken találkozott eddig ismeretlen adatokkal, irányulásokkal?*

– A családnévünket tekintve magyarörmény családban születtem, de ebből 350 év távlatából csak a származástudat maradt meg. Én székely-

Szépvíz madártávlatból. Az erdélyi örmények egyik bástyája hajdanán

nek tartom magam, hiszen a négy nagyszülő közül csak egy volt örmény származású. Édesanyám családja, a csíkdánfalvi Albert család 1638-ban *I. Rákóczi Györgytől* nyert felvételt a székely lófők rendjébe. Az erre vonatkozó dokumentumot maga Rákóczi és *Márkosfalvi Márton* szertartásmester látta el kézjegyével. *Balázs Teréz* apai nagyanyám szintén „primor“ székely családból származott. Amíg gyermek voltam, egyáltalán nem tudtam az örmény felmenőkről, ez a kérdés csak 1959-től, apai nagyapám halála, de mélyebben főleg az apám halála után, az 1960-as évek közepétől kezdett foglalkoztatni. Bizonyos korok történelmének tisztánlátására idő kellett, hogy kialakulhasson egy szilárd kép a jó irányú meggyőződés felé. A mindenkori hivatalos történelmi szemlélet és irodalom felületesen nyújt ismereteket az avatatlan szemlélőnek. Elfelejtett erdélyi nagy történések munkái ritkán kerülnek nyilvánosságra, munkásságuk homályban marad a mai fiatalság számára. Csak példának említem a szépvízi *Balás Bélát*, akiről szülőfalujában nem is hallottak, pedig kiemelkedő munkássága volt a

két világháború között. Nem ismeretes pl. a *Cziráky-féle* összeírás sem, amely 1821-ben jelent meg, pedig ez olyan ismereteket adott Erdélyről, amelyeknek napjainkban is figyelemreméltó helyet kellene adni. A gyergyói és a szépvízi örmény családok kutatását nem lehet elvonatkoztatva, külön vizsgálni. Sőt, a kutatások sajátos részterületén a diaszpóra-kutatásban mind az erdélyi, mind a galíciai örmény diaszpórák is, mint katolikus vallásra áttért újkori örmény diaszpórák, lényegében azonos kutatási egységet alkotnak. Ehhez hasonlóan ugyanígy nem lehetne az erdélyi örmények történetét se elkülönítve vizsgálni pl. a galíciai örmények hagyatékától, vagy a Moldvában maradt hagyatéktól sem.

Az eltüntetett temető

– *A brassó-bolonyai könyve ismét mérnöki pontosságú, nemzetiségi és egyben népességüldözési és bűnözési könyv, szintén Romániában.*

– Néprajzi, népességrajzi is. Ez több mint tisztelet egy szintén üldözött népesség, istenhit elkiirtásáról. 1995-ben

jelent meg nyomtatásban az első könyvem, és most, 2015-ben a nyolcadik, amelynek címe Az eltüntetett brassóbolonyai evangélikus temető. Az internetes oldalakat böngészve sok brassói vonatkozású egyháztörténeti írás van közölve, viszont egyetlen sort sem találtam a Brassó központjában 1987-ben megsemmisített magyar evangélikus temetőről. Pedig ez a kommunizmus egyik legnagyobb bűne volt egy magyar egyházi közösség ellen, és nem is magyarázható ez a szörnyű tett, mert a mai napig nem építettek semmit az eltüntetett temető helyébe. És akkor feltevődik a kérdés: miért is kellett eltüntetni ezt a régi pantheon temetőt? Csak! Csak úgy. Mert most magyarok nyugszanak itt a föld alatt ismeretlenül, meggyalázva holtukban is. Ezért tartottam fontosnak megírni az elhunytak neveit, hogy az utókor neveiken keresztül méltón emlékezhessen rájuk! A könyv felhozta 100 év elhunytainak neveit, mikor és hol születtek, foglalkozásukat, Brassó régi utcaneveit, mikor és milyen betegségben haltak el. Közvetlenül

is érintett vagyok itt, hiszen a feleségem édesanyja és nagyszülei is itt nyugszanak jeltelenül, valahol.

– *Hogyan látta és látja az örménység sorsát, jövőjét ma?*

– Az Erdélybe betelepült örmények mai utódai már nem örmények, és ez minden kulturális, szellemi és nyelvi argumentummal alátámasztható. Ami megmaradt, azt úgy hívják, hogy származástudat, de ezen kívül semmiről sem lehet beszélni. Az idegen területen töltött 700 év, amely embert próbáló önfenntartó küzdelmekkel járt, az anyanyelv feladásával is párosult. Erre lehet mondani: népek sorsa! A jövőt illetően valóságnak kell elfogadnunk azt a visszafordíthatatlan folyamatot is, amely szerint az erdélyi magyarörmények a kunok, besenyők és jászok sorsára jutottak az élő közösségi hagyományok feladásával. Ami pedig utána bekövetkezett, azt úgy nevezik, hogy teljes asszimiláció.

Forrás: Czégő Zoltán 2015. július 21-én a Székely Hírmondó-ban megjelent szövegének szerkesztett változatát Bálintné Kovács Júlia készítette.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem delegációja Örményországban tárgyalt

Jereván, 2017. március 10.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE) és a *Khachatur Abovyan*-ról nevezett Állami Pedagógiai Egyetem egy évvel ezelőtt írta alá Jerevánban azt a mérföldkőnek tekinthető együttműködési megállapodást, ami már 2016 októberére komoly eredményeket ért el.

A PPKE korábban is szoros és kiemelkedően jó tudományos és képzési

kapcsolatokat ápolt Örményországgal és az örmény kulturális intézményekkel. Ezeket a kapcsolatokat a PPKE az utóbbi években nemcsak egyedülálló módon fenn tudta tartani, hanem erősítette 2016 tavaszával. *Ruben K. Mirzakhanyan* és *Szuromi Szabolcs* rektorok közös szándékának köszönhetően, lényegi lépés történt 2016. október 21-én, amikor *Ruben K. Mirzakhanyan* és *Fodor György* dékán, közösen avatta fel a